

Inspirace ze zahraničí

INDICKÁ INSPIRACE

Inspirace ze zahraničí

Alternativní praxe ve vzdělávání dětí

Somnath Chatterjee

Na konci roku 1995 zorganizovala skupina sociálních aktivistů setkání, na němž vyjádřili svou nespokojenost s trendy ve vzdělávání dětí ve venkovských oblastech Indie. Přišli s nápadem vytvořit nový pedagogický přístup, který by dětem chudých vesničanů pomohl. Skupina zcela záměrně obešla možnost spolupráce s nevládními organizacemi, nechtěla zakládat další školu. Místo toho založili organizaci, vedenou dobrovolníky a ukotvenou přímo v komunitě, jejíž hlavní činností je provoz takzvaných „center pro dětské aktivity.“

Název organizace, Kaikala Chetana, lze volně přeložit jako „uvědomělá Kaikala“. Kaikala je vesnice, v níž činnost organizace započala. V současné době pracuje tato komunitní organizace se zhruba 800 dětmi na 24 místech v okruhu 20 kilometrů kolem Kaikaly, v bloku Haripal v okrese Hooghly v indickém státě Západní Bengálsko, zhruba 50 kilometrů od Kalkaty. Její chod je financován z příspěvků od samotných vesničanů, a také z darů obyvatelů Kalkaty nebo ze zahraničí. Pracují v ní dobrovolníci, z nichž někteří dostávají příležitostně za práci zapláceno. Výše odměny je určena kolektivně a záleží na osobních okolnostech a na tom, kolik peněz ve fondu právě je. Na rozdíl od klasické nevládní organizace stojí tento projekt mnohem méně peněz, právě proto, aby jej bylo možné replikovat i v okolních vesnicích.

Proč vznikla potřeba alternativního modelu?

Děti z marginalizovaných oblastí chodí do státních škol, kde se často setkávají s diskriminací a nezájmem ze strany středostavovských studentů a učitelů. Přeplněné třídy, neúměrné množství studentů na jednoho učitele, absence učitelů, náročnost sylabu a zkoušek, společně s neatraktivními výukovými metodami se negativně podepisují na vzdělávání dětí ve státních školách, a to zejména na dětech z chudých rodin. Výukové metody, založené na automatickém opakování a důrazu na výsledky zkoušek nedokáží děti dostatečně stimulovat. Systém školství je navíc zatížen byrokracií a nesnaží se identifikovat a naplňovat potřeby dětí. Pro děti chudých vesničanů se tak školní docházka stává pouhou formalitou, která je stojí čas a energii, přičemž se zde naučí velice málo. Tyto děti nedokáží konkurovat studentům ze střední třídy, při zkouškách propadají a většina z nich dříve nebo později docházku ukončí.

Vláda zřídila více škol a schválila zákon o právu na vzdělání. Školy nyní nabízejí obědy a disponují lepší infrastrukturou, což vedlo ke zvýšení docházky dětí z chudých rodin. Toto všechno má však jen nepatrný vliv na kvalitu výuky a samotného procesu vzdělávání v státních školách. Pro chudé děti se podmínky příliš nezměnily. Vzdělávací systém neučí děti myslet. Neučí je vyvíjet vlastní iniciativu, pokládat otázky a hledat odpovědi, spolupracovat, rozvíjet vědecký přístup k problematice, nestydět se před ostatními či pociťovat hrdost nad svými schopnostmi. Chudé děti tyto dovednosti potřebují více než ostatní, protože až vyrostou, budou ve svém prostředí čelit mnohem větším výzvám. Silná politická vůle a radikální reforma vzdělávacího systému by mohla přinést kýženou změnu, ale za současných okolností dojde k potřebným změnám jen těžko.

Skupina si tudíž uvědomila potřebu alternativního přístupu ke vzdělávání dětí z chudých rodin a při řešení tohoto problému vsadila na roli samotné komunity.

Co je „centrum aktivit“?

Základní činností centra Kaikala Chetana je rozvíjet mysl venkovských dětí a mládeže z chudých poměrů, a to posilováním jejich sebevědomí, zažehnutím zájmu o vědění a kreativním přístupem. Centrum Kaikala Chetana se rozhodlo zřídit místa, kde se děti setkávají, a ty mohou být kdekoli

– na zastíněném kousku půdy, na poli, v prostoru pod stromem nebo vedle stohu sena. Při nepřízní počasí se tato místa přesouvají dovnitř do libovolné prázdné místnosti nebo na balkon vesnického domku.

Dobrovolníci z komunit nedodržují žádný formální syllabus, vyprávějí příběhy, hrají loutkové divadlo, učí děti tancovat, seznamují je s řemesly a organizují aktivity, které rozvíjejí jazykové, matematické a vědecké dovednosti. Nosí s sebou knihy a vědecké vybavení. Vyučují lekce o zdraví a životním prostředí, pořádají prezentace na různá vědecká témata nebo výstavy umělecké tvorby dětí. Zkrátka dělají vše, co by měla dělat škola, v níž se tak ovšem často neděje. Veškeré aktivity se odehrávají přímo v komunitě, na volném prostranství, takže je místní lidé můžou sledovat a v případě zájmu se do nich také zapojit.

Tyto aktivity probíhají dvakrát nebo i třikrát týdně a trvají zhruba dvě hodiny po škole, aby dětem zbyl i nějaký volný čas. Kaikala Chetana disponuje mobilní knihovnou, která rozváží knihy do vesnic. Organizace působí také v místních cihelnách a státních školách. Učí dobrovolníky z marginalizovaných oblastí pedagogickým dovednostem, čímž navrácí vzdělání chudým vesničanům a dává jim možnost zvolit si vlastní aktivity. Vyvinula efektivní vzdělávací systém pro děti z chudých oblastí. Ty mají možnost rozvíjet si sebevědomí a myšlení a učit se řešit problémy, což jsou dovednosti, které se jim v životě budou hodit. Hlavní myšlenkou této organizace je rozvíjet děti, které začínají samostatně myslet a postupně měnit své chování, děti, které už začínají mít určité sociální povědomí. Dobrovolníci věří, že povědomí o životním prostředí a schopnost řešit problémy by měly být, vzhledem k úbytku práce na trhu a klimatické změně, v budoucnu pro vzdělávání zásadní.

Proč skupina založila centrum aktivit a ne modelovou školu?

K založení školy je potřeba pozemek, alespoň jedna budova a je nutné platit režijní náklady, údržbu atd. Ve škole by museli působit placení učitelé, jelikož by v nich nikdo nechtěl pracovat zadarmo. To všechno zvyšuje náklady, a tudíž by bylo nutné zajistit dostačující pravidelnou finanční podporu od vlády nebo ze zahraničí – jak je tomu v případě většiny nevládních organizací. Takový model se udržuje a šíří velice těžko, což by mohlo vést k zavedení školného, a tudíž vzniku soukromé školy. Tu si ovšem děti z chudých rodin, obzvláště na venkově, dovolit nemohou. Kromě toho není dobré konkurovat státním školám a oslabovat systém státních škol, protože koneckonců chudé děti nic jiného, než je nemají. Proto se Kaikala Chetana rozhodla činnost stávajícího vzdělávacího systému doplňovat, nikoliv mu konkurovat.

Výsledky

Většinu aktivit centra v současnosti řídí pracující třída. Po dosažení určitého věku se z dětí stávají dobrovolníci a ve většině původních center působí třetí nebo čtvrtá generace dobrovolníků z dané komunity. Na místech, kde jsou centra velice úspěšná, se v rámci komunity jejich dobrovolníci těší dobrému společenskému postavení. Děti se aktivit těchto center účastní velice rády a jejich rodiče si

uvědomují, že děti z tohoto modelu hodně těží. Komunity se s prací center silně identifikují a jsou na ně náležitě hrdí. Tato práce navzdory nízkým nákladům vzkvétá a šíří se dál. Tento model má potenciál představovat naději pro chudé, kteří musejí v běžném vzdělávacím systému čelit vyloučení. Běžný vzdělávací systém je čím dál víc privatizovaný a korporátní, a pro chudé vesničany tudíž finančně nedostupný. Proto jim práce této organizace pomáhá nejen obstát v konkurenci, která na ně v rychle se měnícím světě čeká, ale pěstuje v nich, mimo jiné, také sociální povědomí.

Somnath Chatterjee

Koordinátor a jednatel neziskové organizace Kaikala Chetana